

яким земляним роботам, мають передувати археологічні дослідження (розкопки). Відповідно до технічного стану археологічних об'єктів, які мають прихований характер та на місцевості не ідентифікуються, пропонується наступний режим використання їх земельних ділянок: у межах археологічного об'єкта допускається сільськогосподарське використання території розташування археологічного об'єкта до встановлення місця його розташування і точних параметрів; за межами археологічного об'єкта – рілля за межами кургану.

Перспективним вважається додаткове обстеження території Старомлинівської сільської ради Великоновосілківського району в цілому та зони охорони археологічного культурного шару з метою виявлення раніше невідомих поховальних і побутових (поселень) пам'яток, що насичують цю територію потенційними у майбутньому археологічними джерелами інформації про її освоєння з найдавніших часів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Забавін В.О., Булик М.В., Полідович Ю.Б., Циба О.П. Звіт про розвідки на території півдня Донецької області у 2019 році // Науковий архів Інституту археології НАН України. Ф.е. 2019/.

2. Забавін В.О., Булик М.В. Сучасний стан та перспективи збереження курганів північного Приазов'я (на прикладі Малоянисольської сільської ради) // Актуальні проблеми науки та освіти. Збірник матеріалів XXII підсумкової науково-практичної конференції викладачів 07 лютого 2020 року. Маріуполь, 2020. С. 99—101.

РОЗКОПКИ КУРГАНУ БІЛЯ С.М.Т. ЯЛТА ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ АРХЕОЛОГІЧНОЮ ЕКСПЕДИЦІЄЮ МДУ У 2019 РОЦІ

Забавін В.О., Небрат С.Г.

У польовий сезон 2019 р. археологічна експедиція Маріупольського державного університету продовжила рятувальні розкопки в Північно-Східному Приазов'ї на території Ялтинської селищної ради Мангушського (Першотравневого) району Донецької обл., розпочаті у 2016 р. У роботі експедиції брали участь члени Археологічного товариства МДУ, волонтери та студенти-історики МДУ в рамках проходження обов'язкової археологічної практики, передбаченої положенням «Про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України», навчальним планом підготовки ОС «Бакалавр» спеціальностей «Історія та археологія», «Середня освіта. Історія» [5].

Курганна група, що на момент досліджень 2016 р. складалася з трьох насипів, розташованих лінійно північний захід – південний схід щільним ланцюжком, знаходиться на вододільному плато в 6 км на північ від узбережжя Азовського моря між долинами річок Комишуватка і Мокра Білосарайка, за 1,85 км на північ від смт. Ялта. У польовий сезон 2016 р. було досліджено курган № 3 з курганної групи. Всього в кургані було досліджено 13 поховань доби бронзи. Насип було споруджено у добу ранньої бронзи носіями ямної археологічної культури. На пізньому етапі доби бронзи у вже існуючий насип було введено 10 поховань зрубної культури та 2 невизначених (можливо, також зрубного часу) [1–4].

Свого часу, працівники Відділу охорони пам'яток археології Донецького обласного краєзнавчого музею, здійснивши польові обстеження курганної групи та опрацювавши данні військово-топографічної карти Ф.Ф. Шуберта 1861 р., дійшли висновку, що дану курганну групу – 2702016-018 (охорон. № 2334) слід ідентифікувати з курганною групою «Могила Комишуватка» (Катеринославська губернія, аркуш 16). Автори цього звіту дотримувалися думки донецьких колег під час досліджень у 2016 р., але після ретельного зіставлення військово-топографічної карти Ф.Ф. Шуберта з супутниковими знімками місцевості, які доступні завдяки картографічному сервісу компанії Google (Google Maps), дійшли висновку, що об'єкти дослідження АЕ МДУ слід ідентифікувати з курганною групою «Бабакова Могила». Щоб запобігти помилки та плутанини, вважаємо доречним відмовитися від обох варіантів.

Об'єктом дослідження цього року став курган № 2, який на момент досліджень являв собою насип у плані округлої форми, висотою 1,02 м та діаметром близько 30 м. Насип споруджено із ґрунту, на поверхні зустрічається каміння. Технічний стан: незадовільний. Насип кургану систематично розорюється.

Враховуючи можливість використання техніки було вирішено звернутися до методики розкопок паралельними траншеями. Перед початком робіт на кургані була нанесена сітка «прив'язок» за допомогою компасу, кілків, шпагату та рулеток, а також була проведена інструментальне знімання з використанням теодоліту Т-30 та геодезичної рейки. Брівки пройшли через вершину, схили та поли кургану у напрямку Північ – Південь. Була залишена Центральна, I, II Східні, I, II Західні брівки. Ґрунт знімався горизонтальними шарами (5-10 см) за допомогою техніки: телескопічний фронтальний навантажувач Manitou MHT-X 735, телескопічний фронтальний навантажувач Deutz Fahr 357, фронтальний навантажувач МТЗ-82 «Борекс» (з шириною ножів відповідно: 2,2 м; 2,3 м; 2,3 м).

Всього в кургані було досліджено 10 поховань доби бронзи та раннього залізного віку. Первинний насип було споруджено за доби ранньої бронзи носіями ямної культури. Найдавнішим у кургані є поховання 4, та, можливо, поховання 5 та 7. На пізньому етапі доби ранньої бронзи у вже існуючий насип було впущене ще одне поховання ямної культури 8. Пізніше в кургані було влаштовано два поховання – 6 та 9. Аналізуючи ознаки поховального обряду, ми, з певною обережністю, наважилися віднести ці два комплекси до кінця середнього етапу доби бронзи та пов'язати з пам'ятками бабинського часу. У добу пізньої бронзи населення зрубної культури продовжує використовувати некрополь, здійснивши щонайменше три поховання – 1, 2 та 10. Вірогідно, зрубних поховань було значно більше, але внаслідок розорювання частина їх могла бути повністю знищена. На користь цього припущення вказують дрібні уламки людських кісток та фрагменти кераміки доби бронзи знайдені на поверхні оранки. Найбільш пізнім у могильнику було поховання 3 раннього залізного віку, яке за низкою ознак належить до кола чорногорівських старожитностей.

Крім того в кургані було виявлено два окремих комплекси. Комплекс 1 – на відстані 2,7 м на північ та 1,0 м на схід від репера (3,2 м 25° від репера) на рівні від -0,10 м до -0,67 м від сучасної поверхні були знайдені рештки коня на лівому боці головою на ПнЗх. Поховання коня здійснено у чорноземному шарі, контури ями не простежувалися. Кістки сильно пошкоджені оранкою. В районі крупу тварини була знайдена кругла свинцева рушнична куля діаметром 12 мм, що дозволяє датувати комплекс новітнім часом, імовірно, XVIII – поч. XIX ст. Примітна знахідка повністю ідентичної кулі на оранці в 50 м на південь від досліджуваного кургану. Комплекс 2 – на відстані 9,6 м на південь та 6,2 м на схід від репера (11,5 м 150° від репера) на рівні -0,90 м від сучасної поверхні (-1,30 від репера) біля великого плаского горизонтального каменю розмірами 1,05×0,70×0,15 було простежено фрагменти двох керамічних посудин, вуглинка, печину та рештки річкової черепашки:

З первинним насипом слід пов'язувати таку деталь архітектурного оформлення кургану як кам'яну викладку. В даному випадку вона представлена витягнутою в лінію за напрямком ПнЗ - ПдСх примітивною конструкцією, яка складається з каміння (переважно черепашнику та пісковіку) середнього та великого розмірів. Каміння ланцюжком тягнуться вздовж всього насипу кургану. Довжина викладки – 18 м, ширина близько 4 м. У південно-східному краї конструкції, розташований у 4 м південніше центру кургану, кілька великих кам'яних брил було поставлено на ребро. Вони утворювали щось подібне до кам'яної скрині. У південно-східній полі кургану викладка закінчується великою пласкою плитою, поруч з якою було виявлено уламки від двох керамічних горщиків, один з яких, вірогідно, відноситься до ямної культури (Комплекс 2).

ЛІТЕРАТУРА

1. Забавін В.О., Небрат С.Г. Розкопки кургану біля с.м.т. Ялта Донецької області археологічною експедицією Маріупольського державного університету у 2016 році //

Україна у світовому історичному просторі: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. Маріуполь: МДУ, 2017. С. 98—100.

2. Забавін В.О., Небрат С.Г. Дослідження кургану на півдні Донеччини // Археологічні дослідження в Україні 2016 р. Київ: ІА НАН України, 2017. С. 19.

3. Забавін В.О., Небрат С.Г. Неординарне поховання зрубного часу з кургану біля с.м.т. Ялта (Північно-Східне Приазов'я) // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія. Вип. 18. Маріуполь, 2017. С. 11—20.

4. Забавін В.О., Небрат С.Г. Розкопки кургану біля смт. Ялта на півдні донецької області // Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія. Вип. 22-23. Маріуполь, 2018. С. 17—41.

5. Забавін В.О., Небрат С.Г. Звіт про розкопки кургану на території Ялтинської селищної ради Мангушського району Донецької області у 2019 році // Науковий архів Інституту археології НАН України. Ф.е. 2019.

ПАМ'ЯТКИ АРХЕОЛОГІЇ НАДАЗОВ'Я В ДОСЛІДЖЕННЯХ АРХЕОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕДИЦІЇ МАРІУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Каковкіна О.І.

Необхідність вивчення і збереження культурної спадщини стала незаперечним фактом для всіх цивілізованих держав світу. Усвідомлення важливої ролі пізнання і збереження культурного надбання народу є важливим фактором його національного розвитку. І на цьому шляху археологія посідає чільне місце. Найбільш відповідальним і важливим етапом археологічного дослідження є розкопки.

Протягом не одного десятку років студенти та викладачі Маріупольського державного університету проводять роботи, спрямовані на виявлення, обстеження та поставлення на облік археологічних пам'яток Донбасу та Надазов'я. Так, щорічно, починаючи з 2010 р., дослідження проводилися у Донецькій обл.: у 2010 р. це був Нікольський район Донеччини, у 2011 р. – Новоазовський, у 2012 р. – Мангушський. Основна мета проведення археологічних розвідок – наукове обстеження пам'яток археології Надазов'я. У ході польових робіт вирішувалися завдання виявлення і початкового вивчення нових, а також отримання сучасних даних про раніше виявлені об'єкти.

Дослідницький інтерес до курганних старожитностей Приазов'я має давню традицію. Так, починаючи ще з 1904 р., коли приват-доцент Харківського університету Є.П. Тріфільєв розкопав 34 кургани вздовж р. Кальміус, у тому числі 6 біля с. Чермалик (Заможне). Пізніше розвідки та розкопки активно проводилися під керівництвом П.М. Піневича (1928 р.), В.Ф. Клименка (1976 р.), С.Н. Братченка (1977 р.), В.К. Кульбаки (1985 р.) тощо [3].

Предметом археологічних досліджень є вивчення окремих археологічних пам'яток, комплексів, культур, які розташовані на території Надазов'я. Виходячи з предмету дослідження, перед дослідниками стоять такі завдання:

- віднайти старожитності на території Надазов'я;
- детально описати та дослідити викопані старожитності;
- описати, систематизувати, класифікувати ці знахідки.

Виходячи з цих завдань, сучасні археологічні експедиції продовжують щорічно проводити дослідження пам'яток археології. Пропонуємо коротко ознайомитися з результатами останніх експедицій польових сезонів 2013, 2016, 2018 та 2019 рр.

У 2013 р. археологічна експедиція МДУ (АЕ МДУ) продовжила роботи, спрямовані на виявлення та дослідження археологічних пам'яток Надазов'я. Дослідження проводилися на території Лебединської сільської ради Новоазовського району Донецької обл. Слід зазначити, що в цей рік у експедиції приймали участь не лише студенти МДУ, а й магістри Києво-Могилянської академії. Під час розкопок в кургані було досліджено 9 поховань і 1 комплекс. Серед знахідок був посуд різних форм, а також їх фрагменти, рештки коня

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ІСТОРИЧНИХ ДИСЦИПЛІН
ЦЕНТР БАЛТО-ЧОРНОМОРСЬКИХ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ АРХЕОЛОГІЇ НАН УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ КРАСЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ

УКРАЇНА У СВІТОВОМУ ІСТОРИЧНОМУ ПРОСТОРИ

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

24 КВІТНЯ 2020 р.

м. МАРІУПОЛЬ

ПІД ЗАГ. РЕД. К. В. БАЛАБАНОВА

МАРІУПОЛЬ
МДУ
2020

УДК 94(477)(063)
ББК 63.3(4Укр)я 431
У 45

Головний редактор: **К.В. Балабанов**, член-кореспондент АПН України, д.п.н., проф., ректор МДУ.

Головна редколегія: **О.П. Реєнт**, член-кореспондент НАН України, д.і.н., проф., заступник директора Інституту історії України НАН України; **В.Ф. Лисак**, д.і.н., професор кафедри МВ та ЗП, декан історичного факультету МДУ, **В.М. Коробка**, к.і.н., доцент кафедри історичних дисциплін; **С.С. Арабаджи**, к.і.н., доцент кафедри історичних дисциплін; **В.С. Волоніць**, к.і.н., доцент кафедри історичних дисциплін; **В.О. Забавін**, старший викладач кафедри історичних дисциплін; **Ю.В. Коробка**, к.і.н., доцент кафедри історичних дисциплін; **С.В. Новікова**, к.і.н., доцент кафедри історичних дисциплін; **Н.І. Романцова**, к.і.н., доцент кафедри філософії та соціології; **Н.Ф. Шипік**, к.і.н., доцент кафедри історичних дисциплін.

Відповідальний редактор: **В.М. Романцов** д.і.н., проф., завідувач кафедри історичних дисциплін.

Затверджено на засіданні кафедри історичних дисциплін (протокол № 12 від 12.05.2020 р.).
Рекомендовано до друку вченою радою історичного факультету
Маріупольського державного університету (протокол № 8 від 20.05.2020 р.).

УДК 94(477)(063) Україна у світовому історичному просторі: зб. матеріалів Всеукр.
ББК 63.3(4Укр)я 431 наук.-практ. конф., м. Маріуполь, 24 квітня 2020 р. / під заг. ред.
У45 К. В. Балабанова. – Маріуполь: МДУ, 2020. – 148 с.

У збірнику представлено наукові матеріали, що включені до програми Всеукраїнської науково-практичної конференції «Україна у світовому історичному просторі». В ньому висвітлюються різні аспекти української історії та культури як складової всесвітньої історії, актуальні проблеми міжнародних відносин.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів, магістрантів і всіх тих, хто цікавиться питаннями історії, культури, зовнішньої політики України, історичного краєзнавства, а також міжнародними відносинами нашого часу.

В сборнике представлены научные материалы, включенные в программу Всеукраинской научно-практической конференции «Украина в мировом историческом пространстве». В нем освещаются различные аспекты украинской истории и культуры как составляющей всемирной истории, актуальные проблемы международных отношений.

Для ученых, преподавателей, аспирантов, студентов, магистрантов и всех тех, кто интересуется вопросами истории, культуры, внешней политики Украины, исторического краеведения, а также международными отношениями современности.

The abstracts presents the scientific articles included in the proceedings of the All-Ukrainian research conference «Ukraine in world historical space». It highlights various aspects of the Ukrainian history as a part of the global history as well as the acute problems in Ukraine's foreign policy and foreign affairs.

The abstracts are meant for students, scientists, instructors and those seeking their masters' and scientific degrees as well as for those who really care for the contemporary Ukraine's history, culture, foreign policy, foreign affairs and country studies.

Маріупольський державний університет, 2020
© Історичний факультет, 2020